

PUBLIKATIES

Nederlandse flora bedreigd

R. VAN DER MEIJDEN, M.M.V. E.J. WEEDA, W.J. HOLVERDA EN P.H. HOVENKAMP, 1990. *Heukels' Flora van Nederland*. ISBN 90-01-38003-4, 662 pg. f 65,00.

Te bestellen bij Wolters-Noordhoff, Postbus 58, 9700 MB Groningen en via de boekhandel.

In het geweld van de discussie rond het milieu dreigt juist de natuur in de verdrinking te raken. Dat de vervuiling moet worden teruggedrongen, is ondertussen een geaccepteerd gegeven. Maar welke plantensoorten onder de vervuiling te lijden hebben, waar ze voorkomen en welke kans ze hebben om te overleven, daarover is bij publiek en politiek bijna niets bekend. De introductie van het begrip "Rode-Lijstsoort" zou daar iets aan kunnen doen.

Op initiatief van de FLORON (opgericht 1988) is een grondige analyse gemaakt van het voorkomen van de wilde flora van Nederland. De analyse is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Flora en de meest recente waarnemingen van vele tientallen Nederlandse floristen. Deze atlas beschrijft Nederland in blokken van 5 x 5 kilometer. Per blok wordt opgesomd welke plantensoorten er voorkwamen in de periode 1900-1949 en in de periode 1950-1985. Zo kan van elke soort vastgesteld worden of zij achteruitgaat, stabiel blijft of juist een groter verspreidingsgebied krijgt. De FLORON heeft een Rode Lijst opgesteld van zeldzame soorten die de laatste tijd sterk

zijn achteruitgegaan; soorten dus die in hun voortbestaan worden bedreigd of al zijn verdwenen. De Lijst vermeldt ook zeldzame soorten die naar verwachting in de naaste toekomst gevaar zullen lopen.

De resultaten zijn schokkend; 55 soorten zijn inmiddels uitgestorven. Van de resterende 1449 soorten die in Nederland voorkomen, staan er 486 op de Rode Lijst; 165 daarvan zullen bij ongewijzigd beleid op zeer korte termijn uitsterven. Veel andere Rode-Lijstsoorten wacht op iets langere termijn hetzelfde lot.

Al met al staat de natuur er in Nederland beroerd voor: eenderde van alle wilde soorten in Nederland is nu bedreigd. Veel daarvan staan in natuurreservaten: zelfs daar slaat de milieu-vervuiling hard toe en dat gebeurt in nog veel sterkere mate daarbuiten.

Door de samenwerking tussen Rijksherbarium/Hortus Botanicus en uitgeverij Wolters-Noordhoff kan de Rode Lijst snel een breed publiek bereiken. De Rode Lijst is namelijk opgenomen in de nieuwe 21e druk van Heukels' Flora van Nederland, die op dezelfde bijeenkomst aan de pers wordt gepresenteerd. Deze meest gezaghebbende Flora van Nederland is ook op andere punten aanzienlijk verbeterd. De sleutels zijn toegankelijker dan voorheen, er zijn meer en duidelijker tekeningen om het determineren te vergemakkelijken, en de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen zijn in het boek verwerkt. De Flora is al met al een bruikbaar boek voor een breed publiek, ook al doordat de Nederlandse plantnamen consequent naast de Latijnse worden vermeld.

Het opnemen van de Rode Lijst maakt Heukels' Flora van Nederland tot een nuttig instrument in de handen van iedereen wie het behoud van onze wilde flora ter harte gaat. De Floron Rode Lijst is ook afzonderlijk te bestellen bij het Rijksherbarium te Leiden door overmaking van f 15,00 op giro 111768 onder vermelding van Rode Lijst.

Het leven in zee

MINISTERIE VAN VERKEER EN WATERSTAAT, 1989. *Ecologische profiel bodemdieren, hogere planten, lagere planten, vissen en vogels. Verschenen in 5 delen bij Rijkswaterstaat, Dienst Getijdewateren*.

Ter voorbereiding van de 3e Nota Waterhuishouding zijn in opdracht van de Dienst Getijdewateren van Rijkswaterstaat vijf basisdocumenten geschreven over plant- en diersoorten in onze zoute wateren. De documenten bevatten een schat aan ecologische informatie over de belangrijkste plant- en diersoorten in de kustwateren van Nederland.

Natuurbeleid

MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ, 1989. *Achtergrondreeks Natuurbeleidsplan nrs. 1 t/m 7. SDU uitgeverij, Den Haag*.

Ter voorbereiding van het Natuurbeleidsplan heeft de Directie Natuur-, Milieu- en Fauna-beheer van het Ministerie van L.N.V. een reeks achtergrondstudies laten verrichten. Deel 1 "De internationale betekenis van de Nederlandse natuur" geeft een overzicht en

waardering van de natuur in Nederland. Deel 2 "Grondwaterstromingsstelsels in Nederland" schets een beeld van de stromingspatronen van het grondwater. Deel 3 "Levend verleden" schetst de cultuurhistorische betekenis van het Nederlandse landschap. Deel 4 "Toestand van de natuur" brengt de (vaak trieste) veranderingen in beeld, die in het verleden in de natuur hebben plaatsgevonden. Deel 5 "Nederland in vorm" beschrijft de aardkundige waarden (de vormen in het landschap) van Nederland. Deel 6 "Natuurontwikkeling" geeft een visie op de mogelijkheden om in Nederland nieuwe natuurgebieden te ontwikkelen. Deel 7 "Natuurwaardenkaart 1988" geeft een kartografisch overzicht van de belangrijkste waarden in het Nederlandse buitengebied.

De Wadden

JAN VAN DE KAM, 1990. *De Wadden, wereld tussen eb en vloed. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee en Uitgeverij Terra - Zutphen*. ISBN 90-6255-415-6, f 45,00.

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee is weer een schitterend boek verschenen over het waddengebied langs de Nederlandse, Duitse en Deense kust. De bekende natuurfotograaf, filmer en schrijver Jan van der Kam heeft meer dan 200 van zijn beste foto's gebruikt om de rijkdom van plant en dier in het waddengebied in beeld te brengen. In 144 pagina's met tekst en foto's wordt de lezer wegwijs gemaakt in de fascinerende wereld van eb en vloed, zee en wind.

Verstuiving

PAULIEN HARTOG, 1988. *Vastlegging en verstuiving op de Friese waddeneilanden. Ministerie van Landbouw en Visserij, Consulentenschap Natuur, Milieu en Fauna-beheer in Friesland*.

Het nut van een al te rigoreuze vastlegging van de duinen wordt zo langzamerhand steeds vaker in twijfel getrokken. Om de indruk te krijgen van de huidige stand van zaken, m.n. op de Friese Waddeneilanden, werd tijdens een biologiestage bij NMF Friesland (april t/m juni 1988) onderzoek gedaan naar het vastleggingsbeheer en de mogelijkheden voor verstuiving op de Friese Waddeneilanden. Gegevens werden verzameld middels een literatuurstudie en gesprekken met plaatselijke beheerders. In het rapport wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van de verschillende processen, de natuurlijke en de door de mens beïnvloede, die tot het ontstaan en veranderingen in het duinlandschap en bepaalde vegetatiesoorten kunnen leiden. Per gebied wordt beschreven hoe de huidige situatie op de verschillende eilanden is.

Rond de eeuwwisseling vond op grote schaal vastlegging van de duinen plaats om de vele verstuivingen, ontstaan door jarenlange exploitatie van de duinen voor allerlei doeleinden, tegen te gaan en dorpen en zeevering te beschermen. Door de vastlegging namen echter ontwatering, ontkalking en verzuring toe en verdwenen daarmee belangrijke vegetatietypen. Een actief verstuivingsbeheer is de laatste tijd weer haalbaarder geworden, omdat sturing van het verstuivingsproces met verschillende methoden beter mogelijk is. In het rapport wordt een aantal voorbeelden van experimenten langs de Hollandse kust en ook op de Waddeneilanden beschreven. Het rap-

port eindigt met enige suggesties voor beperking van onnodige vastlegging en de start of uitbreiding van bepaalde verstuivingsprojecten.

Fietsroute boekje

ENFB AFDELING LEIDEN E.O. & IVN AFDELING LEIDEN, 1990. Fietsen door de tijd, negen tochten door Leiden en omgeving. ISBN 90-800501-56.

In dit vierdelig boekje worden negen fietsroutes beschreven van 10 tot 80 km in de wijde omgeving van Leiden. Het unieke van dit boekje is dat het niet alleen de route zelf beschrijft, maar ook veel achtergrondinformatie geeft. In afzonderlijke hoofdstukken wordt uitgebreide informatie gegeven over de geschiedenis van het landschap, over natuur en milieu en over tal van bezienswaardigheden. De routes gaan langs de Afd. en de Drecht, naar de Rotte Meren, naar de Reeuwijkse Plassen, door de stad Leiden, over de oude strandwallen van Voorschoten en Leidschendam, door de bollenvelden tussen Leiden en Heemstede en door de duinen van Wassenaar en Katwijk.

Het boekje is verkrijgbaar bij de erkende boekhandel en VVV in Leiden e.o. en kost f12,50.

Duinbodems

E.M. NIJSSEN, 1989. Bodemkenmerken in verdroogde en vernatte valleien in het Noord-Hollands duinreservaat - Geven zichtbare bodemkenmerken een handvat voor toekomstig vegetatiebeheer? Verschenen als: KIWA-Speurwerkrapport SWE-88.022.

Een sterk beschrijvend rapport als aanvulling op het KIWA-speurwerkrapport over de effecten van vernatting op de vegetatie in het duingebied van Zuid-Kennemerland. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de van oorsprong vochtig tot natte duinvalleien Reggers-Sandervlak en de Kil in Zuid-Kennemerland. Beide valleien zijn verdroogd maar recent heeft plaatselijk verhoging van de gemiddelde grondwaterstand plaats gevonden door vermindering van de duinwaterwinning en een aantal natte jaren.

Vermeldenswaardig aspect van het onderzoek is onder andere het succesvol toepassen van een op STIBOKA-methode gebaseerde beschrijvingswijze voor duinbodems. In het rapport is een lange lijst conclusies geformuleerd. Deze conclusies trachten antwoord te geven op een aantal vragen aangaande het verband tussen: vegetatietypen en bodemkenmerken, veldkenmerken van bodems en nutriëntenvoorraden en karteerbare bodemkenmerken onderling. Verder wordt getracht na te gaan welke nutriëntenvoorraad op zal treden na stijging van het grondwater.

De meest in het oog springende conclusie is dat de hoeveelheid organische stof in een horizont (een bodemlaag) een goede maat is voor de inschatting van de nutriëntenvoorraad bij vernatting.

Symposium verslag

STICHTING DUINBEHOUD, 1990. De Zuid-hollandse duinen: Tussen rijksnatuur en regionaal bestuur. Te bestellen door overmaking van f 10,00 (incl. verzendkosten) op giro 3505200 van de Stichting Duinbehoud te Leiden o.v.v. de titel. De prijs voor donateurs is f 6,50 (incl. verzendkosten).

Op 18 april 1990 heeft de Stichting Duinbehoud middels een symposium twee bijzondere feiten gevierd: het duingebied Berkheide werd aangewezen als Beschermd Natuurmonument en de Werkgroep Berkheide bestond 15 jaar.

Deze uitgave is een weergave van het symposium, het bevat een kort verslag van de gehele dag en de volledige teksten van de acht uitgesproken lezingen. Centraal thema is de uitwerking van het natuurbeschermingsbeleid van de rijksoverheid door provincie en gemeenten. Hierbij komt met name het conflict met diverse recreatie-vormen naar voren. Langs de randen van de stad en in feite in de gehele overbevolkte randstad is grote behoefte aan groen. Ook de duinen voorzien voor een belangrijk deel in die behoefte.

Vogels in Europa

GRIMMETT, R.F.A. & T.A. JONES, 1990. Important bird areas in Europe. ICBP Technical Publication no 9, ISBN 0-946888-17-5.

In dit uitgebreide standaardwerk worden 2444 belangrijke vogelgebieden, waaronder een groot aantal kustgebieden, in Europa behandeld. In de inleiding wordt een overzicht gegeven van de internationale maatregelen voor natuurbescherming (conventies, directives, resoluties, enz.) die van belang zijn voor de vogelbescherming. Vervolgens wordt beschreven welke criteria zijn gehanteerd om belangrijke vogelgebieden te selecteren. Bij deze selectie zijn waardeningen gebruikt als soortdiversiteit en zeldzaamheid van habitats.

Voor elk land wordt algemene informatie gegeven over het land zelf, gevolgd door het omithologisch belang in een Europese context. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de nationale organisatie van de natuurbescherming, de internationale maatregelen die van belang zijn voor de gebiedsbescherming en een overzicht van de geselecteerde gebieden. Van de gebieden zelf wordt de geografische ligging en grootte gegeven, gevolgd door een habitatbeschrijving van het gebied, de menselijke activiteiten en bedreigingen en de belangrijkste vogelsoorten die in het gebied overwinteren, ruilen, broeden of doortrekken. Broedvogels

SAMENWERKENDE VOGELWERKGROEPEN IN NOORD-HOLLAND, 1990. BROEDVOGELS VAN NOORD-HOLLAND. Tot 27 oktober 1990 verkrijgbaar door voorintekening voor de prijs van f39,50 (incl. verzendkosten), daarna is de verkoopprijs f47,50. Het bedrag overmaken op giro 2229714 van de Stichting Samenwerkende Vogelgroepen Noord-Holland te Assendelft o.v.v. de titel. Bijna 20 jaar geleden verscheen het boek "Broedvogels van Noord-Holland-Noord", een nog steeds veel gebruikt standaardwerk over broedvogels tussen het Noordzeekanaal en het Marsdiep. Inmiddels is de tijd rijp voor een nieuw standaardwerk, maar dan voor de gehele provincie Noord-Holland. In het binnenkort te verschijnen boek "Broedvogels van Noord-Holland" is uitgebreide informatie te vinden over de aantallen en de verspreiding van de broedende vogels in Noord-Holland. Ook is met behulp van computertechnieken een overzicht gemaakt van de 33 vogelgemeenschappen die in deze provincie voorkomen. Het boek is voorzien van kaartmateriaal en schitterende foto's en omvat niet minder dan 351 pagina's.

Milieuboek

De nieuwe voorjaarscatalogus 1990 van Milieuboek is weer uit. De catalogus bevat een groot aantal besprekingen van recent verschenen publikaties over natuur en milieu. De titels zijn ingedeeld naar onderwerp. De catalogus is te verkrijgen tegen betaling van de verzendkosten bij Milieuboek, Henri Polaklaan 42, 1018 CT Amsterdam, 020-244989.

Leven langs de kust

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING, 1989. Zeeboek, determinatietabellen voor flora en fauna van de Nederlandse kust. Te bestellen door overmaking van f 17,50 + f 3,50 verzendkosten op giro 13028 t.n.v. St. Uitgeverij KNNV te Hoogwoud. ISBN 90-5107-007-1. In de serie determinatiewerken van de KNNV is een nieuwe uitgave verschenen. Dit maal over al het leven langs het strand en in de zee. Aan de orde komen o.a. de zeevieren en -grassen, de kwalen en sponzen, de krabben en kreeften, de schelpen en zeepokken en de vissen.

Duinen op de waddeneilanden

LANDELIJKE VERENIGING TOT BEHOUD VAN DE WADDENZEE & STICHTING DUINBEHOUD, 1990. Duinen in beweging. ISBN 90-70322-16-1. Te bestellen door overmaking van f 15,00 (incl. verzendkosten) op giro 3505200, Stichting Duinbehoud te Leiden o.v.v. de titel.

Dit boekje bevat een verslag van het symposium van 10 november 1989 over de duinen op de waddeneilanden (zie DUIN 90-1, pg. 7+8). Naast dit verslag bevat het boekje enkele aktuele thema's zoals: verstuivingen, regeneratie, sluftervorming en begrazing als natuurbeheersmaatregel.

Onderzoek bij de AWD

J. MOURIK JR., 1989. Botanische inventarisatie van de Amsterdamse waterleidingduinen 1976 - 1986. Uitgave Gemeentewaterleidingen Amsterdam, 1989.

M. LICHER, 1989. Omvormingsbeheer in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Gemeentewaterleidingen, Amsterdam.

A.M. STOLTE & G. BAEYENS, 1989. Erosie in relatie tot het landschap. Een sequentiële luchtfoto-analyse van de periode 1979-1985 voor de Amsterdamse Waterleidingduinen. Gemeentewaterleidingen, Amsterdam.

G. BAEYENS, H. VADER, 1988. De betekenis van open water en vochtige terreinen voor de fauna. Een soortenlijst voor de Amsterdamse Waterleidingduinen 1987. Gemeentewaterleidingen Amsterdam, 1988.

K. APPELMAN, 1989. Een halve eeuw landschapontwikkeling in Westhoek, Paardenkerkhof en Sasbergen. Gemeentewaterleidingen Amsterdam, 1989.